

Keskkonnaagentuur
Ulukiseireosakond

Hundi elupaiga kasutus ja toitumine

Rakendusüingu vahearuanne

Koostas Marko Kübarsepp

Foto: A-A. Martsoo

Toetas SA Keskkonnainvesteeringute Keskus

Tartu 2013

Sisukord

Sissejuhatus	3
Metoodika	4
Huntide eluspüük	4
Tulemused	5
Huntide liikumised uuritava alal.....	6
Toitumine	7
Juurdekasv	8
Kirjandus	10

Sissejuhatus

Kuna 2012. aastal alguse saanud projekt „Hundiasurkonna telemeetrilised uuringud“ on planeeritud jätkuprojektina, jätkati eesmärgipäraste tööde läbiviimist ka 2013. aastal. Peamised tegevused keskendusid eelkõige möödunud hooajal telemeetriliste jälgimisseadmega varustatud kahe isahundi jälgimisele ning andmete kogumisele Halliste hundikarja elualal ning alates 2013. aasta maikuust jätkusid rutiinsed välitööd uute isendite jälgimisseadmetega varustamiseks kogu uuritava alal. Seisuga 1.01.2014 on uuritavas piirkonnas Edela-Eestis GPS-GSM märgistega varustatud kokku 5 hunti, 2013. aasta hooajal märgistati 2 täiskasvanud emaslooma kahest naaberkarjast.

Uuringu käigus on planeeritud lähiaastatel varustada GPS-GSM kaelusega kokku 10 soovitatavalt täiskasvanud hunti, jälgida nende liikumisi ning määrata võimalikult täpselt huntide poolt murtud ja toiduks tarvitatud saakloomad samaaegselt viimaste asustustiheduste jälgimisega uuritava alal. Uuringu lõpptulemusena antakse hinnang huntide mõju kohta kohalikule sõraliste asurkonnale ja pakutakse välja sõraliste asurkondade minimaalselt vajalikud suurused ja võimalused nende säilitamise meetmete kohta.

Käesoleva uuringu tulemuste alusel on 2013. aastal avaldatud artiklid ajakirjades „Eesti Mets“ (Kübarsepp, 2013) ja „Loodusesõber“ (Kübarsepp, Männil, 2013), samuti on uuringu tulemusi jooksvalt kajastatud hundiaasta raames veebilehel www.looduskalender.ee.

Metoodika

Käesoleva uuringu toimumiskohaks on jätkuvalt Edela-Eestis Viljandi ja Pärnu maakonna piirialal paiknev 1700 km² suurune ala, kus viimasel 5 aastal on huntide asustustihedus olnud suhteliselt stabiilne. Uuringu tulemuslikkuse huvides on äärmiselt oluline, et uuringualal oleks hundiküttimise mõju lokaalselt minimaalne või puuduks täiesti. Sellest lähtuvalt on hundiküttimise osas kehtestatud seal ka ajutised lisapiirangud.

Paralleelselt huntide märgistamisega ning jälgimisega viiakse uurimisalal lumega perioodil läbi välitöid nii huntide kui ka tema peamiste saakliikide asustustiheduse väljaselgitamiseks.

Huntide eluspüük

Huntide eluspüügiks kasutatakse spetsiaalselt selleks otstarbeks väljatöötatud jalalõkse. Eluspüük, mis põhineb püütud looma hilisemal vabastamisel, on reeglina aktsepteeritud ainult termomeetri näitudel üle 0 kraadi Celsiuse järgi. Miinuskraadidega jalalõksude abil püük suurendab püütud isendi vigastuste tekkimise riski olulisel määral. Et minimiseerida ohtu lõksu sattunud isendi vigastuste tekkimiseks, kasutatakse kõikidel püünistel mobiilside ning satelliitsüsteemi alarme, mis aktiveerumise korral koheselt vastavasisulise märguande püüdjale saadavad. Lisaks sellele kontrollitakse lõkse igal varahommikul.

Kinnipüütud loomadel viidi läbi anesteesiaprotseduurid (*Zoletil*, *Virbac*), paigaldati GPS-GSM jälgimisseadmed (*Vectronics Aerospace GmbH*) ning kõrvamärgised. Lisaks sellele loomad kaaluti, mõõdeti määrati sugu ja välistunnuste järgi ka vanuserühm. GPS-GSM jälgimisseadmed on programmeeritud asukohapunkte salvestama öösel tunnise intervalliga ning päeval paari kuni neljatunnise intervalliga. Neid positsioneerimissagedusi on samas võimalik vastavalt uurijate soovidele ning vajadustele GSM-võrgu kaudu ümber seadistada, kasutades selleks vahejaama arvuti ja jälgimisseadme vahel. Vahejaama kaudu toimub ka seadmesse salvestatud asukohapunktide allalaadimine.

2013. aasta hooajal teostati huntide eluspüüki alates 15. maist kuni 20. oktoobrini erineva pikkusega tsüklitena kolme erineva reproduktiivse hundikarja territooriumil. Lisaks koguti teavet lähemate sama-aastase järelkasvuga hundikarjade kohta.

Tulemused

Möödunud hooajal märgistati kaks täiskasvanud emaslooma naaberkarjadest. Neist esimene, täiskasvanud imetav emane hunt (E-47, joonis 1) püüti Soomaa RP vahetus läheduses 11. juunil 2013. Loom oli püüdmise hetkel imetava emaslooma kohta normaalses konditsioonis, kaal 30,6 kilogrammi. Hinnanguline vanus 5-10 aastat. Teine täiskasvanud imetanud emahunt (E-07, joonis 2) märgistati Halliste karja territooriumil 30. septembril 2013. Loom kaalus püüdmise hetkel 36,7 kilogrammi. Hinnanguline vanus 3-4 aastat. Seisuga 31. detsember 2013 olid mõlema hundi märgised jätkuvalt aktiivsed.

Joonis 1. 11.06.2013 Kikepera hundikarja territooriumil saatjaga varustatud täiskasvanud emasloom (E-47)

Joonis 2. 30.09.2013 Halliste hundikarja territooriumil saatjaga varustatud täiskasvanud emasloom (E-07)

Mõlema hundi kaelustelt laekub info GPS-positsioneerinute kohta 1 kord ööpäevas, kokku 7 asukohta ööpäevas ühe märgise kohta. Asukohamäärangud kantakse igapäevaselt digitaalsele kaardile ning vastavalt metoodilisele juhendile sisestatakse koordinaadid käsi-GPS seadmesse mille abil leitakse vastavad määrangud loodusest üles. Käesoleva hetkeni on mõlema isendi märgistelt laekunud kokku ~ 2000 geograafilist positsioneerinut.

Huntide liikumised uuritava alal

Märgistatud isendite ööpäeva keskmine liikumisdistants jääb vahemikku 15 - 30 kilomeetrit Kikeperas ning 10 -15 kilomeetrit Hallistes. Selgelt on eristatav kahe erineva karja liikumiste muster, kus äärmiselt madala inimasustusega Kikepera alal liiguvad hundid tihtilugu ka päevasel ajal ning jäävad tunduvalt hiljem paigale päevastesse magamiskohtadesse. Samas Halliste alal, kus inimeste asustustihedus on tunduvalt kõrgem,

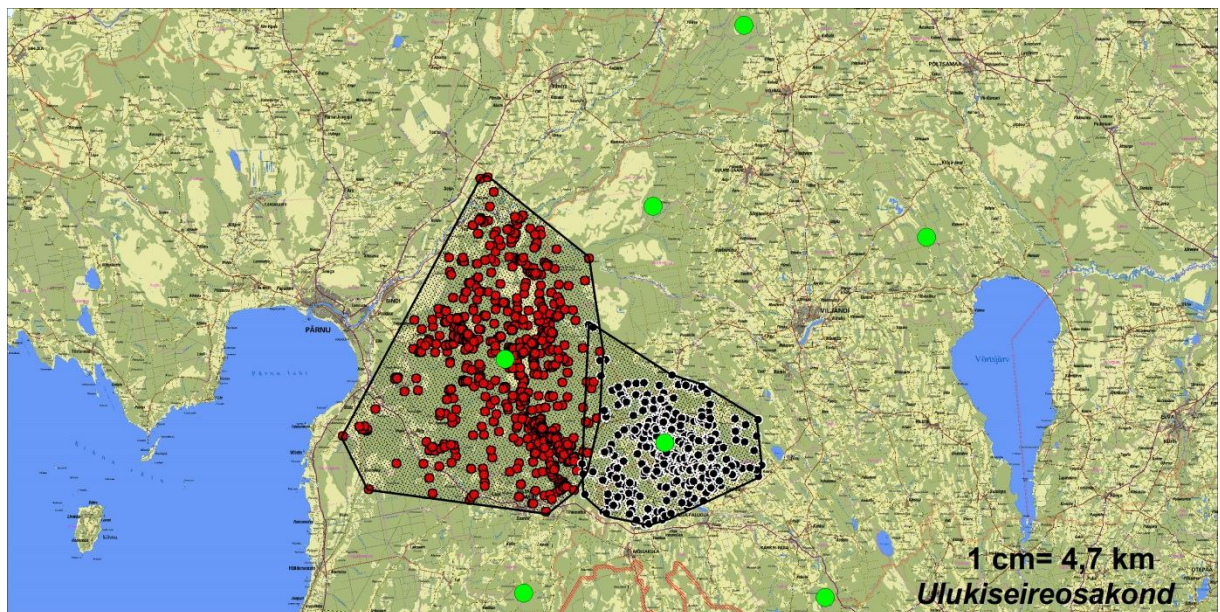
on huntide ööpäevane aktiivsus tunduvalt tagasihoidlikum, olles kontsentreeritud peamiselt öötundidele.

Karja territooriumi suurust uurides on praeguseks selgunud, et Kikepera hundikarja kodupiirkond hõivab ca 1000 km² polügooni (joonis 3) ning on kohaliku olustikku arvesse võttes suhteliselt erakordne. Nii suuri koduterritooriume on huntidel kirjeldatud põhjapoolsetel laiuskraadidel Ida-Soomes ning samuti mõnes piirkonnas Rootsis. Rootsis viimastel aastatel läbiviidud samasisulises uuringus väidetakse, et huntide territooriumide suurus tundub olevat kõige enam seotud just metskitse asustustihedusega (Mattisson jt 2013). Siinkohal võrdluseks tuues kasutavad Halliste hundid aga kõigest 410 km² suurust ala (joonis 3). Kuna aga uuring kestab alles teist aastat on hetkel sellekohaseid kokkuvõtteid siiski liiga vara teha või olemasoleva info põhjal midagi järeldada.

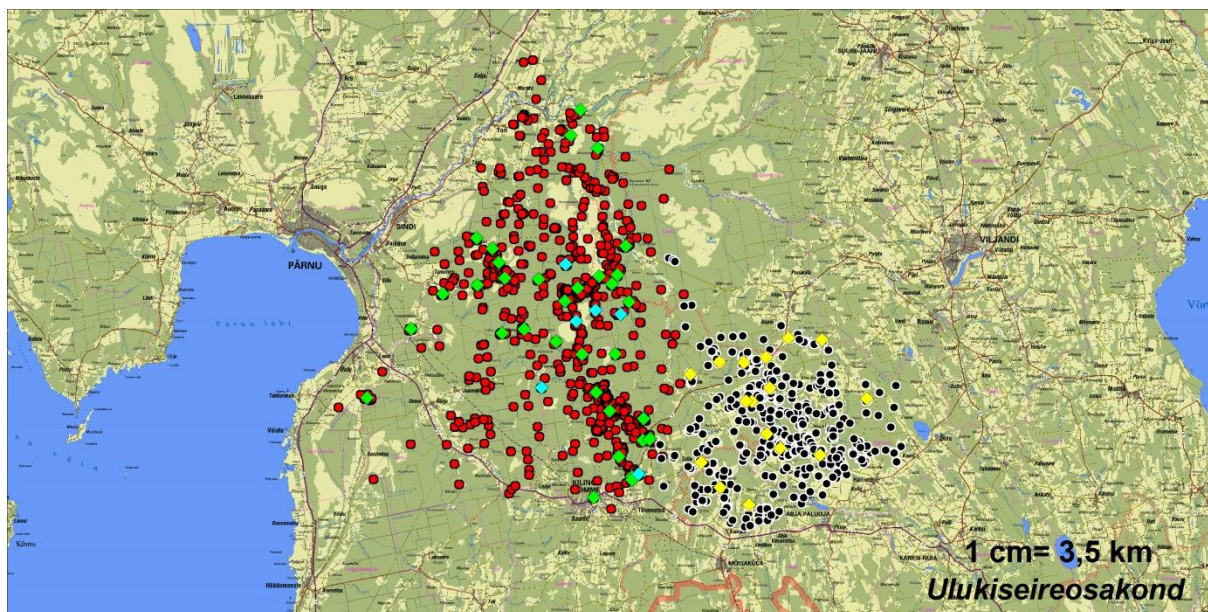
Toitumine

Kuni 1.01.2014 läbikäidud saagikohtades on valdav enamus leitud saakloomadest (joonis 4) olnud põdrad. Kuna Kikepera emaslooma kohta on liikumiste ja toitumisalane info olemas alates juuni keskpaigast, on ka materjali tunduvalt enam. Suvises toidus domineerisid ülekaalukalt põdravasikad, lisaks neile mõned metssead (põrsad) ja koprad. Alates 15. septembrist, mil algab põdrajaht, hakkasid aga toidus domineerima täiskasvanud põdrad. Kui põdrajahi alguseni olid Kikepera hundid toitunud vaid põdravasikatest (6 tk), siis ajavahemikul 15.09.2013 – 1.1.2014 põhiliselt täiskasvanud loomadest. Leitud 12-st saakloomast oli täiskasvanud põtru 9, mullikaid 2 ning vasikaid vaid 1. Selline järsk muutus toidubaasis viitab sellele, et tegemist ei olnud mitte huntide endi murtud saakloomadega, vaid inimese poolt põdrajahi käigus tekkinud jahipraagiga (haavatud, üles leidmata ning hiljem hukkunud isendid, joonis 5). Seda kinnitab ka huntide käitumine saagi juures. Huntide endi murtud loomade juurest ei lahkuta reeglina enne kui saakloom on täielikult ära söödud. Sellisel juhul paiknevad päevased „magalad“ tavaliselt kuni 100 meetri raadiuses saagist, murtud saaklooma läheduses leidub rohkesti magamisasemeid ja ekskrementide. Raibetest toitumisel on aga selgelt märgatav äärmiselt ettevaatlik käitumine, kus hundid külastavad „saaki“ vaid söömiseks, magavad aga objektist tihtilugu mitmete kilomeetrite kaugusel. Samalaadset käitumist on täheldatud söödaplatsidel, kuhu viiakse inimese poolt loomseid jäätmeid. Hundi erinevat käitumist erineval teel saadud toiduobjektide juures on täheldatud ka mujal maailmas.

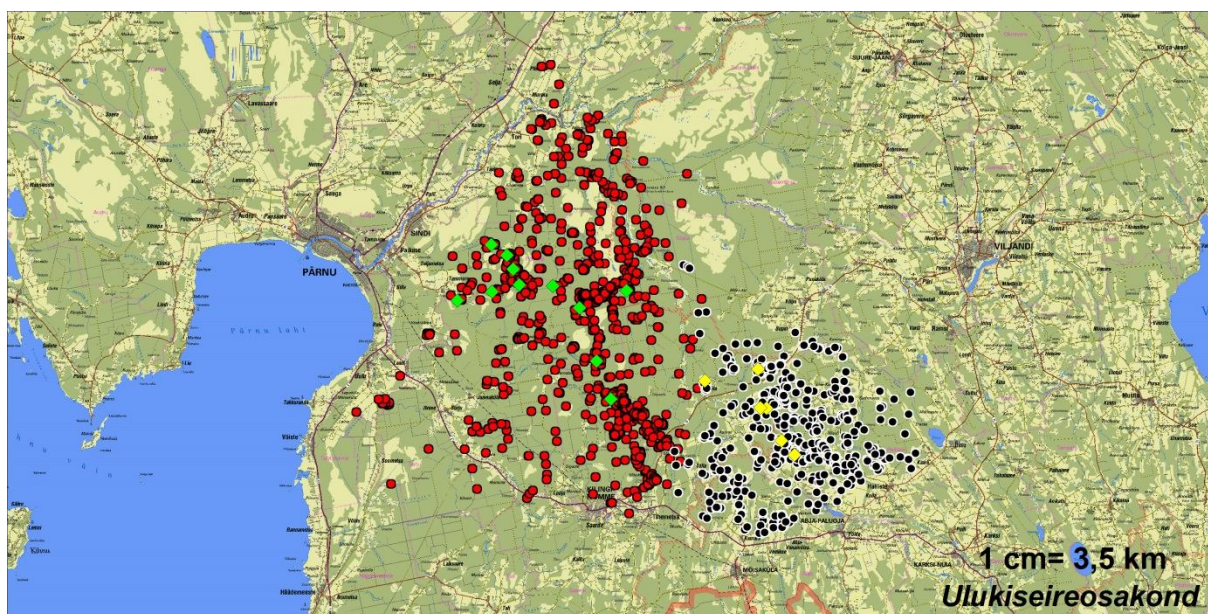
Uuritaval alal sündis 2013. aasta suvel praegustel andmetel 2 hundipesakonda. Nii Halliste kui ka Kikepera aladel sündinud hundipesakondades oli kummaski 4 kutsikat. Sügisene arvukushinnang (september-oktoober 2013) näitas karja liikmete koguarvuks Halliste karjas 6 isendit ning Kikepera karjas 7 isendit. Mõlemad pesakonna tuumikalad paiknesid analoogselt möödunud aastaga sisuliselt samas metsamassiivis distantsiga 17 kilomeetrit.

Joonis 3. Kuni 1.01.2014 kahelt märgistatud emasloomalt laekunud asukohapunktide põhjal koostatud Kikepera (punased täpid) ja Halliste (sinised täpid) hundikarjade kodupiirkonnad. Rohelised täpid kaardil tähistavad 2013. aasta suvel ja sügisel välitööde käigus leitud sama-aastase järelkasvuga hundipesakondi.

Joonis 4. Huntide poolt toiduks tarvitatud saakloomade ruumiline jaotumine. Saagikohti tähistavad kollased ja rohelised ruudukesed

Joonis 5. Tõenäoliselt jahipraagina leitud põtrade asukohad uurimisalal. Põtrade asukohti tähistavad Halliste alal kollased ning Kikepera alal rohelised ruudukesed.

Kirjandus

- Mattisson, J., Sand, H., Wabakken, P., Gervasi, V., Liberg, O., Linnell, J. D. C., Rauset, G. R., Pedersen, H. C. 2013. Home range size variation in a recovering wolf populations: evaluating the effect of environmental, demographic, and social factors. *Oecologia* 173: 813-825 DOI 10.1007/s00442-013-2668-x
- Kübarsepp, M. 2013. Hunti uuel viisil uurimas. *Eesti Mets* 2: 49-52
- Kübarsepp, M., Männil, P. 2013. Kus on Halli kodu? *Loodusesõber* 6: 32-36